

Homoseksualiteit en de Protestantse Kerk in Nederland

De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) is op 1 mei 2004 ontstaan door samengaan van de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK), de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden (ELK). Het herenigingsproces tussen NHK en GKN startte in 1969, onder de titel Samen-op-Weg (SoW). In 1986 sloot de ELK zich hierbij aan.

Inzake één onderwerp hebben de beraadslagingen zich vooral op SoW niveau afgespeeld, omdat het de vraag was wat hierover in de kerkorde (= 'grondwet') van de nieuwe kerk moest worden gezegd: dat van de (in)zegening van niet-huwelijkse relaties.

Na een korte inleiding valt het verhaal over de PKN en homoseksualiteit in vijf stukken uiteen: over elk van de drie samenstellende kerken, over de beraadslagingen tussen de drie kerken in hun zogenaamde triosynode, en over de gefuseerde PKN.

Deze kerken kennen een democratische structuur. Het bestuur van een plaatselijke gemeente wordt gevormd door de kerkenraad, dit is een college van ouderlingen en diakenen die de gemeente uit haar midden kiest, en waar de plaatselijke predikant ook deel van uitmaakt. Uit hun midden kiezen de leden van de kerkenraad vertegenwoordigers voor regionale organen, die op hun beurt de leden van de generale synode aanwijzen. De PKN kent nu dus één generale synode, met een dagelijks bestuur dat moderamen genoemd wordt. Deze synode heeft de hoogste beslissingsbevoegdheid.

Daarnaast bestaat de lutherse synode ook nog steeds, omdat het geluid van deze kleine stroming binnen het geheel met twee veel grotere calvinistische kerken anders mogelijk niet meer gehoord zou worden.

Het relaas begint met de GKN – in deze toen nog orthodoxe kerk (waarin anders dan in de NHK niet diverse stromingen aanwezig waren), waren enkele pastores en psychiaters tegen 'het probleem' aangelopen.

1. Homoseksualiteit en de Gereformeerde Kerken in Nederland

De homoseksuele naaste

In 1961 wordt door Janse de Jonge e.a. de bundel *De homoseksuele naaste* gepubliceerd. Het zijn licht-puntjes in een kerk die de negatieve houding van de samenleving deelt.

Her en der komen gereformeerden tot het inzicht dat er ook binnen hun eigen gelederen lesbische vrouwen en homo's voorkomen. Dit brengt de generale synode er toe om in 1969 een 'deputaatschap' (= commissie) te benoemen, deze moet zich op dit vraagstuk 'veelzijdig oriënteren' en ook met een pastoraal advies komen. Daarnaast worden de kerkenraden opgeroepen 'wanbegrip en vooroordeel waardoor homofielen in of buiten haar gemeenschap gekwetst of gediscrimineerd worden, tegen te gaan'.

Over mensen die homofiel zijn

Het deputaatschap komt met een voor die tijd positief rapport: *Over mensen die homofiel zijn*. "De schrijvers hebben het vraagstuk bestudeerd vanuit verschillende achtergronden van ervaring, kennis en specialisme (medisch, psychiatrisch, pastoraal, ethisch, exegetisch)." Men heeft zich verdiept in enkele teksten uit het Oude Testament – deze lossen de vraag niet op hoe wij nú over homofilie moeten oordelen. Paulus verwerpt in de brief aan de Romeinen de homoseksuele omgang – maar Paulus wist niet wat wij nú weten: hij kende geen homoseksuele leefwijze.

In september 1972 wordt dit rapport op de synode besproken. Tijdens deze zitting beleeft een van de leden van het deputaatschap zijn coming-out: ds. Joop van der Meulen. De synode roept de kerkenraden op zich een mening te vormen over homofilie. Het rapport wordt betiteld als 'een hoogtepunt in de ontwikkeling van een aarzelend beginnende homo-emancipatie in de gereformeerde kerken'.

In enkele steden vormt dat rapport voor gereformeerde homo's en lesbische vrouwen de aanleiding elkaar op te zoeken: men gaat in de kerk nu wel óver ons praten, maar nog zonder ons! Deze contacten werden verbreed, waarna rond 1974 werkgroepen ontstaan van kerkelijk betrokken en ex-kerkelijke homo's en lesbo's, het eerst in Utrecht en Rotterdam, om binnen kerkelijke kring voorlichting te gaan geven.

Bevrijdende uitspraken

In 1979 komt de synode weer te spreken over homoseksualiteit. De synode roept nu op tot gesprekken met homo's en lesbische vrouwen in plaats van gesprekken over homofilie. Er komt een schuldbelijdenis: 'De druk en het leed, die de homofiele naaste in kerk en samenleving heeft ervaren en nog ervaart, geven te meer aanleiding om onder erkenning van schuld op een door het Evangelie van Jezus Christus geïnspireerde

omgang met de homofiele naaste aan te dringen'. Ook gaat het er om 'de minachting en achter-stelling van de homofiele mens in de samenleving te signaleren en te helpen overwinnen' – beroemde woorden die in de daaropvolgende jaren nog vele malen geciteerd zullen worden.

Het Avondmaal en de ambten (ouderling, diaken, predikant) moeten voor homoseksuelen open staan, ook als zij samenwonen.

Tot dan toe waren de Gereformeerde Kerken gewend om ethische kwesties door te praten tot men deze met een kerkelijke uitspraak op kon lossen. Nu wil men oplossingen zoeken door de onderlinge omgang met elkaar binnen de gemeente. Een bezinning die start bij het leren spreken vanuit de ontmoetingen tussen mensen onderling, waarbij gelijkwaardigheid het sleutelwoord is, ook waar het gaat om homo en hetero.

Instaan voor elkaar

De ontwikkelingen in gereformeerd Nederland blijven niet onopgemerkt in de emigrantenkerken in het buitenland. In het internationale samenwerkingsverband van de Gereformeerde Oecumenische Synode moet de Nederlandse synode in 1980 duidelijk maken wat zij beoogt: Het gaat in deze kwestie om heel de mens, dus ook om zijn of haar seksuele beleving.

Om de gesprekken binnen de plaatselijke gemeenten te stimuleren, neemt de synode het initiatief tot het boekje *Instaan voor elkaar* dat in 1982 wordt uitgegeven. Het bevat de uitnodiging om niet langer onzichtbaar te blijven, een uitnodiging om voor elkaar in te staan. De schuldbelijdenis uit 1979 heeft vele gereformeerde lesbo's en homo's moed gegeven; toch stellen sommigen van hen vraagtekens bij de uitnodiging tot gesprek die de synode nu doet. Moeten zij nu ineens op komen draven bij mensen die hen voorheen niet zagen staan? Anderen grijpen de synodale gebaren echter met beide handen aan, en er ontstaan meer werkgroepen kerk en homoseksualiteit.

Op de synode zelf wordt ondertussen ook nog steeds doorgepraat. Op de vergadering van 1982 blijven enerzijds de uitspraken uit 1979 onverkort staan, anderzijds zijn de tegenstellingen over het schriftgezag en homofilie groter dan ooit. De deputaten kerk en theologie brengen de synode een rapport uit waarin maar liefst vier verschillende posities naast elkaar staan.

Wie ben ik dat ik dit niet doen mag?

In 1985 realiseert de synode zich dat er ondanks de oproep uit 1979 (alle ambten moeten open staan voor homoseksuelen), nog maar nauwelijks plaats is voor homoseksuele predikanten. De synode stelt hiertoe in 1986 een 'Vertrouwenscommissie homofiele theologen' in die daarvoor een oplossing moet bedenken.

In 1987 beschrijven zes homo-predikanten in het boek *Wie ben ik dat ik dit niet doen mag?* hun negatieve ervaringen bij het zoeken naar een gemeente. De kloof tussen het officiële standpunt en de realiteit in het beroepingswerk is groot: 'De gemeente is er nog niet aan toe'. Nog jarenlang komen openlijk als homo of lesbisch levende gereformeerde predikanten voornamelijk terecht in het bijzonder pastoraat: in zieken-huizen, inrichtingen en verpleeghuizen.

In 1993 brengt de vertrouwenscommissie, die nu 'Adviesgroep Homo-theologen in de kerk' heet, een brochure uit met de lezingen van een studiedag in Kampen in 1992: *Homoseksualiteit en ambt*. Begin 1996 'viert' deze groep haar tienjarig bestaan met een studie- en ontmoetingsdag over presentie en participatie van homoseksuele mannen en vrouwen in de kerk.

Inzake de plaats van homoseksuele predikanten in de gemeente komt de commissie tot de conclusie dat er sinds het zwartboek uit 1987, wat dit betreft niet zoveel veranderd is. Daarnaast is deze dag gericht op in de kerk actieve lesbo's en homo's.

In internationaal verband, nogmaals

Internationaal komt homoseksualiteit opnieuw aan de orde, in wat nu Gereformeerde Oecumenische Raad heet. Op de bijeenkomst van 1992 in Athene stellen de zusterkerken de Nederlandse kerk met veel publiciteit in een kwaad daglicht, vooral vanwege hun houding ten aanzien van homoseksualiteit. De Nederlandse delegatie besluit de rest van de zitting zwijgend bij te wonen. Ook verklaren de zusterkerken dat de maat zo langzamerhand vol is: de GKN moet maar opstappen. Later dit jaar stellen de deputaten Oecumene dat het goed is toch maar lid te blijven, al is het enkel maar om de fundamentalistische zusterkerken niet het alleenrecht te geven.

De synode zoekt, soms wankelend, naar een evenwicht tussen haar moedige houding uit 1979 en het lidmaatschap van de Raad. Blijft de GKN moedig, dan blijven er problemen met de zusterkerken in andere landen. Nemen zij gas terug, dan zal hun dat in Nederland niet in dank worden afgenomen door de betrokkenen en al wie binnen deze kerk solidair is.

Inzegening van relaties

In de Petrankerk in Loosduinen is in 1989 voor het eerst in het openbaar de relatie van een homo-paar ingezegend. De synode keurt deze gang van zaken openlijk af, maar de inzegening blijft uiteindelijk geldig. Zie verder over de SoW-kerken.

2. Homoseksualiteit en de Nederlandse Hervormde Kerk

Seksualiteit en een nieuwe moraal

De eerste aanzet binnen de Hervormde Kerk is breed van onderwerp. In 1967 besluit het moderamen van de Generale Synode een commissie in te stellen die een rapport moet gaan schrijven ter bezinning op vragen rond seksualiteit en een nieuwe moraal. De commissie ploert jaren voort – de leden van de commissie zijn het sterk oneens met elkaar.

In 1972 komt er tenslotte een minderheidsrapport en een meerderheidsrapport. Het minderheidsrapport wordt alleen gesteund door de schrijver er van, professor P. J. Roscam Abbing. Dit rapport noemt homo-seksualiteit een afwijking, een manier van leven buiten God om. De rest van de commissie staat achter het meerderheidsrapport, voorman is hier professor F. O. van Gennep. Dit rapport gaat uit van de gelijkwaardigheid van homo en hetero, en het recht van homoseksuelen om naar hun gerichtheid te leven. Op de zitting van 20 juni neemt de synode, wonderlijk genoeg, het minderheidsrapport aan met 37 tegen 13 stemmen. Het pleidooi van de commissie om beide rapporten in de plaatselijke gemeenten te verspreiden, wordt verworpen. Van Gennep bewerkt daarna het meerderheidsrapport en laat het op persoonlijke titel als boek uitgeven:

Mensen hebben mensen nodig.

Het pastoraat aan homofielen

In 1978 publiceert de Raad voor de Herderlijke Zorg *Het pastoraat aan homofielen*. Dit is een handreiking, zonder officiële status. Men gaat uit van homoseksualiteit als gegeven, het is geen zonde en evenmin te veroordelen op grond van bijbelteksten. Discriminatie van homo's en lesbische vrouwen wordt wel een zonde genoemd, maar concrete plannen om die discriminatie te bestrijden, ontbreken. Ook zijn lesbo's en homo's in die handreiking vooral een voorwerp van pastorale bewogenheid, het werkje is niet primair bedoeld voor homo's en lesbo's zelf, en evenmin heeft het de intentie om gesprekken in de gemeenten op gang te brengen. In 1981 zoeken twee groepen contact met het moderamen van de generale synode: de Landelijke Werk-groep Geloof en Levensbeschouwing van de N.V.I.H. COC en het in 1980 opgerichte (protestantse) Werk-verband van Homofiele Theologen (later: Werkverband van Homotheologen). Zij menen dat er in navolging van de Gereformeerde Kerken ook in de Hervormde kerk een discussie over homoseksualiteit op gang moet worden gebracht. Dan kan ook de hervormde synode een duidelijk standpunt innemen.

In 1982 stelt het moderamen een commissie in, bestaande uit twee leden van elk van beide werkgroepen en vier leden die de hele breedte van de kerk vertegenwoordigen. De opdracht: een nota schrijven waarmee het gesprek op gang kan worden gebracht.

Verwarring en herkenning

Ook in deze commissie lopen de meningen uiteen. Er komt een rapport *Verwarring en herkenning*, met hoofdstukken waar de hele commissie achter staat en daarnaast acht kortere stukjes waarin ieder lid haar of zijn zegje kan doen. Het schriftgezag komt ter sprake, de inhoud varieert verder van bezwaren tegen de toelating van homo's tot het Heilig Avondmaal tot kritiek op de heersende heteroseksuele orde. Op 10 juni 1983 vergadert de Generale Synode. Een motie die discriminatie van homoseksuelen in het ambt en aan de Tafel afwijst (vergelijk de Gereformeerde uitspraak uit 1979) haalt het niet. Wel is er een meerderheid voor een motie die uitsprekt dat predikanten moeten worden aangesproken op hun pastorale vaardigheden en niet op hun seksuele staat.

In december 1983 wordt de eindtekst van de nota vastgesteld, het is 1984 wanneer het boekje is gedrukt en aan de lokale gemeenten wordt verstuurd, met het verzoek om te reageren. In totaal doen veertig gemeenten en tien personen dat.

Kerkelijke tuchtmaatregelen tegen homoseksuelen

In 1987 stelt de Scots Church in Rotterdam (die onderdeel is van de Hervormde kerk) twee homoseksuele mannen onder de tucht: zij worden uitgesloten van het Avondmaal. Zij gaan in beroep bij de Generale Commissie voor het Opzicht (het hoogste tuchtcollege binnen de kerk), maar hun beroep wordt afgewezen. Plaatselijke kerken hebben binnen de protestantse traditie een grote zelfstandigheid, een hervormde kerkenraad heeft dus het recht samenwonende homoseksuelen uit te sluiten zolang de Generale Synode niet heeft aangegeven in welke richting bepaalde bijbelteksten moeten worden uitgelegd. Er komt veel protest tegen deze uitspraak, ook uit eigen hervormde kring.

Op 2 juli 1987 besluit de synode dat het hoog tijd is voor een verdere bezinning op homoseksualiteit en de bijbelse beoordeling daarvan. Eind 1987 wordt hiertoe een nieuwe commissie ingesteld, genoemd naar haar voorzitter, ds. Frits Brommet.

Twee stappen vooruit, een achteruit

Ook deze commissie worstelt, soms overweegt men zelfs te stoppen, maar uiteindelijk komt men toch met een voorstel dat vooral geënt is op de affaire uit de Schotse kerk: de bewijslast moet worden omgekeerd. Dit betekent dat voortaan een kerkenraad die tucht oplegt aan homo's of lesbo's zich zal moeten verantwoorden

voor een regionale Commissie voor het Opzicht. Hij moet diverse vragen beantwoorden waaraan men kan zien of er wel gewetensvol en consequent is gehandeld. De vrijheid van elke plaatselijke gemeente blijft zo intact. Dit voorstel ligt op de synodevergadering van 16 juni 1989. Met een krappe meerderheid kiest de synode echter een andere weg: Er wordt een motie aangenomen van mevrouw Te Velde-Kloosterboer die vaststelt dat tuchtmaatregelen tegen homoseksuelen niet mogen. Er volgen maanden van verwarring en veel discussies: wat is precies de strekking van die 'homo-motie' ?? Wordt zo de vrijheid van de plaatselijke gemeenten niet aangetast? Wordt zo het gesprek over homoseksualiteit niet onmogelijk gemaakt?

Op 24 november 1989 zwakt de synode de uitspraak uit juni alsnog af. Het wordt in plaats van een verbod, een oproep aan kerkenraden om terughoudend te zijn in het toepassen van tucht, en de criteria van de commissie-Brommet worden alsnog geldig verklaard.

In 1991 wordt het rapport alsnog gedrukt en verspreid als handreiking voor het gesprek in de gemeente; inclusief de teksten van de synodebesluiten uit juni en november 1989.

De volgende etappe

Al in 1989 besluit de synode dat er weer een nieuwe, kerk-brede commissie moet komen, nu om te onderzoeken wat de bijbel over homoseksualiteit zegt. Pas in 1992 lukt het om deze commissie samen te stellen en eind 1994 komt zij met een rapport. Nee, tot een kerkelijke visie op homoseksualiteit kunnen zij niet komen. Daarom doet de commissie een poging uit te zoeken hoe men elkaar in de kerk veiligheid kan bieden. De synode zou een protocol op moeten stellen om tuchtmaatregelen of verkettering te voorkomen. Men heeft nu een scenario voor ogen waarin er twee benarde groepen zijn: de homo's (en lesbo's) die mogelijk kerkelijke tucht boven het hoofd hangt, en gewetensbezwaarden: zij die zich onveilig zouden kunnen voelen omdat ze geen homo's uit mogen kotsen. Kernpunt van zo'n protocol zou moeten zijn dat een benarde doorverwezen zou moeten worden naar een buurgemeente waarin hij of zij wel vrij kan ademhalen.

Kees Posthumus, voormalig emancipatiewerker van het LKP, tekent in een ingezonden brief in *Trouw* kritiek aan op de kwalificatie 'gewetensbezwaarde': "Dat de hervormden ter rechterzijde zichzelf in geweten niet tot de liefde voor mannen kunnen laten verleiden, dat is een zaak van hun geweten. Dat zij zich een oordeel aanmatigen over het geweten van een andere gelovige, en op grond daarvan een speciale positie krijgen die het hen mogelijk maakt de ander uit te sluiten, dat is kwalijk. Het instellen van de positie 'gewetens-bezwaarde' wordt in deze kwestie feitelijk een vrijbrief om te discrimineren."

Op 19 november staat dit rapport op de agenda van de synode. Het grootste verzet tegen het rapport komt deze keer niet van de rechterflank van de kerk. Ds. Ulbe Tjallingii ("hier sta ik, ik ben niet anders") vraagt zich af wie er nu eigenlijk voor het Avondmaal uitnodigt: Christus of de kerkenraad. Ds. J. Brezet verwoordde hoe beschamend hij het voorstel vond: "als je de kool en de geit wilt sparen, moet je bedenken dat kolen geen geiten eten, maar geiten wel kolen". Homo-predikant ds. Ynte de Groot, commissielid, besluit uiteindelijk tegen te stemmen.

Met een kleine meerderheid accepteert de synode het rapport: homoseksuele gemeenteleden mogen voor deelname aan het Avondmaal naar een andere gemeente worden doorverwezen wanneer hun eigen gemeente hun homoseksuele leefwijze niet kan aanvaarden. Het moderamen krijgt de opdracht mee om voor de maart-zitting van de synode met een voorstel te komen hoe de opdracht van de commissie alsnog kan worden uitgevoerd. Het besluit echoot nog lang na in artikelen in diverse kranten en bladen als *Woord & Dienst*.

Ten volle aanvaard

Wanneer het moderamen van de synode in maart 1995 met een nieuwe ontwerpverklaring over homoseksualiteit komt, liggen er meer dan 400 protestbrieven op het Centraal bureau van de Hervormde kerk: van individuele kerkleden, van 214 kerkenraden (vaak met een lange lijst van namen van boze gemeenteleden) en van 13 regionale vergaderingen. Op 24 maart spreekt de synode uit dat homoseksuele gemeenteleden in de kerk ten volle aanvaard behoren te worden, ook al leven er bij sommigen in de kerk principiële bezwaren tegen een homoseksuele leefwijze. Voorzover hier sprake is van een verschillend verstaan van de bijbel, dient het gesprek daarover verder te gaan. Bovendien neemt de synode het voorstel aan om het gewraakte verwijfsadvies uit november 1994 in te trekken. Zo sluit de synode twaalf jaar van discussies af – discussies die vooral gevoerd zijn in commissies en op de synode zelf.

Het bestuur van het LKP was met twee concept-verklaringen naar de synodezitting gekomen. 's Avonds om 11 uur kon deze tekst uitgereikt worden: "Voor het eerst heeft de grootste protestantse kerk in Nederland nu principieel aan homo's en lesbiennes de gelijke behandeling gegeven waar zij al jaren om gevraagd hebben."

Enkele relativeringen

Wanneer men op grond van het voorgaande relaas veronderstelt dat het in hervormde gemeenten van gereformeerde bondssignatuur schering en inslag was om tucht uit te oefenen over homo's (of lesbo's) en ze van het Avondmaal af te houden, dan moet gezegd worden dat dit niet het geval was. Slechts zeer sporadisch is een homo van het Avondmaal afgehouden: in bovenvermeld geval van de Schotse kerk in Rotterdam, en in het geval van Klaas ("Vader heeft een vriend") uit Putten.

Het is ook niet zo dat men overal in gereformeerde bondsgemeenten een bezwaar heeft tegen een homoseksuele leefwijze. In sommige gemeenten worden lesbische vrouwen en homo's al vele jaren ten volle

aanvaard, en in 1995 verscheen uit gereformeerde bondskring een boek (*Homoseksualiteit en kerk*) met verschillende visies waaruit blijkt dat er sprake is van toenemende acceptatie.

Toen het Europees Forum van Lesbische en Homo Christengroepen in mei 2003 zijn jaarlijkse congres in Heemskerk hield, was er ook een uitnodiging naar het triomoderamen van de SoW kerken gegaan, en vereerde ouderling-kerkvoogd J. van Heijst, moderamenlid en lid van de Gereformeerde Bond, het Forum met een bezoek. Het kwam hem op woedende reacties binnen de Bond te staan.

Naast de Gereformeerde Bond zijn er nog andere delen van deze kerk waarin sommigen moeite hebben met homoseksualiteit: de Confessionele Vereniging en vele Evangelischen. Ook al keuren zij homoseksualiteit niet altijd af, ze beschouwen wel een huwelijk tussen man en vrouw als van een hogere orde dan een huwelijk van twee mannen of van twee vrouwen. Zie verder het stuk over het Evangelisch Werkverband en Op Goed Gerucht op de pagina [Wat is ... / Wie is ...](#)

3. Homoseksualiteit en de Evangelisch-Lutherse Kerk

Met algemene stemmen: geen bezwaar tegen homofiele ambtsdrager

In 1971 wordt in de Lutherse kerk de commissie 'Homofilie en ambt' ingesteld. De commissie maakt een rapport waarin het volgende standpunt staat: "Naar de inzichten van de commissie is er geen bezwaar om homofiele mensen toe te laten tot het ambt. Bij de benoeming van een homofiele ambtsdrager dienen geen andere maatstaven te worden aangelegd dan bij de benoeming van enig andere functionaris".

Dit rapport wordt in 1972 met algemene stemmen door de lutherse synode aanvaard.

Inzegening van homo-relaties

In 1992 verklaart de theologische commissie van de Lutherse kerk reeds dat er 'principiële' niets tegen is om de zegen te vragen over een levensverbintenis van twee mannen of twee vrouwen. Een synodale commissie bereidt in 1995 een uitspraak voor opdat de synode kan besluiten dat homo's en lesbische vrouwen hun relatie kerkelijk kunnen laten inzegenen. Dit besluit wordt op 10 juni echter niet genomen, om kerkpolitieke redenen: men wil de hervormde en gereformeerde Samen-op-Weg partners niet voor de voeten lopen, nu de voortgang van die samenwerking toch al in een impasse lijkt te verkeren. Vele lutheranen vinden dit een slap gebeuren: zij willen een duidelijk signaal afgeven hoe in de toekomstige SoW kerk met lesbische vrouwen en homo's moet worden omgegaan.

Op 4 november 1995 komt er meer duidelijkheid. Dan stemt de synode unaniem in met inzegening van homo-relaties (in de praktijk gebeurde dit al jaren). Bovendien wordt dan uitgesproken dat, wanneer er bij de partners in het SoW proces geen duidelijkheid komt, de lutheranen in mei 1996 hun positie in het Samen-op-Weg-proces zullen heroverwegen.

Na de Remonstrantse en de Doopsgezinde kerk is de Lutherse kerk hiermee het derde kerkgenootschap in Nederland waarin ook homo's en lesbo's hun relatie officieel kunnen laten inzegenen.

Toen in 1997 de Wereldraad van Kerken in Harare (Zimbabwe) vergaderde, in een periode dat alom bekend was hoezeer lesbische vrouwen en homo's door het regime van president Mugabe werden onderdrukt en vervolgd, besloot de Lutherse kerk uit protest tegen het feit dat de Wereldraad 'Harare' toch wou handhaven, geen afgevaardigde naar die bijeenkomst te sturen.

4. Het 'homohuwelijk' en de SoW-kerken

In het kader van het Samen-op-Weg-proces komt de vraag op wat men voor de toekomstige gefuseerde kerk moet regelen voor het inzegenen van het huwelijk en van homo-relaties. In november 1996 besluit men in de triosynode met grote meerderheid om in de voorlopige versie van de nieuwe kerkorde geen artikel over de inzegening van het huwelijk op te nemen. Tegen opname zijn mensen die vinden dat de kerk zoiets niet moet regelen, én mensen die vinden dat de kerk het huwelijk niet gelijk moet stellen aan andere relaties.

Enkele weken later bekrachtigt de hervormde synode dat besluit nipt: behoudende afgevaardigden zijn tegen, omdat zij vinden dat het huwelijk een instelling van God is, die daarom wél een plaats in de nieuwe kerkorde moet krijgen. (Van de drie kerken heeft alleen de hervormde kerk in haar kerkorde iets over inzegening van het huwelijk.)

In juli 2001 ligt er na jaren sleutelen eindelijk een voorstel van een commissie waar in november de triosynode een besluit over zal nemen: een voorstel om iets hierover in de ordinantie over de eredienst van de kerkorde op te nemen: een huwelijk van een man en een vrouw kan worden ingezegend, een relatie tussen twee mannen of twee vrouwen kan worden gezegend (de kerkorde kan men als een soort grondwet zien, en dan is een ordinantie een reguliere wet). Het zal hierbij aan elke kerkenraad worden overgelaten óf zij de zegening van een homopaar in het pakket opneemt – er komt geen recht dat zo'n paar kan afdwingen. Overigens is voor homo's en lesbo's een geregistreerd partnerschap of een burgerlijk huwelijk geen vereiste om de kerkelijke zegen te krijgen.

Voor sommigen is het verschil tussen inzegenen en zegenen slechts een cosmetisch verschil. Anderen uiten kritiek: Het Werkverband van homotheologen kwalificeert het feit dat het kerkelijk huwelijk dus gereserveerd blijft voor heteroseksuelen, als “een ongeoorloofde vorm van discriminatie”. Kees Posthumus (ooit emancipatiewerker van het LKP) bekritiseert daarnaast ook het feit dat elke kerkenraad zelf mag bepalen of zij wil voldoen aan een verzoek tot zegening van een huwelijk tussen twee mannen of twee vrouwen.

Kritiek ter rechter zijde komt niet alleen van de Gereformeerde Bond in de Hervormde kerk, maar ook van een betrekkelijk nieuwe club: het Evangelisch Werkverband (EW). In een brief vragen zij de synode het voorstel tot het zegenen van homo-relaties te schrappen.

Het Werkverband van Homotheologen is onaangenaam getroffen door die brief van het EW, alsook door de inhoud van een themanummer van het blad *EW Actueel*, een nummer dat eind 2001 als handreiking naar alle SoW kerkenraden is toegestuurd. In dat nummer gaat het met name om een artikel van ds. G. den Hartogh, die homoseksualiteit een ‘uiting van diabolische anti-liefde’ noemt. Op Goed Gerucht, een begin 2000 opgerichte club van meest jongere predikanten binnen de SoW-kerken, reageert in januari 2002 met een open brief aan het EW. Laatstgenoemde open brief leidt tot veel commotie – zelfs bij het COC. Op de pagina [Wat is ... / Wie is ...](#) is een stuk over het EW en Op Goed Gerucht opgenomen.

Op 24 november 2001 neemt de triosynode met de vereiste tweederde meerderheid het voorstel aan waarin het officieel mogelijk wordt gemaakt om relaties van twee mannen of twee vrouwen te zegenen. Op 14 juni 2002 accepteert de hervormde synode dit besluit. Met dit besluit krijgt een praktijk die al jaren her en der in hervormde en gereformeerde kerken plaats vindt, een officiële tint.

5. Homoseksualiteit en de Protestantse Kerk in Nederland

Op 1 mei 2004 houden de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK), de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden (ELK) op te bestaan. Er zijn enkele plaatselijke gemeenten van de GKN die niet in de fusie meegaan, alsook een iets groter aantal gemeenten uit de NHK, na enig gekibbel over de naam die ze mogen voeren, wordt het Hersteld Hervormde Kerk. Het grootste deel van de Gereformeerde Bond gaat wel mee over naar de PKN.

zegening van homo-relaties

Sinds 1 mei 2004 is dus ook de nieuwe kerkorde van kracht, en daarmee de officiële regeling van het zegenen van homo-relaties.

Ouderling A. W. de Ronde probeert door middel van een gravamen (dit is een bezwaarschrift, nog in 2002 bij de hervormde synode ingediend) de regeling voor het ‘homohuwelijk’ weer ter discussie te stellen. Hij is een oude bekende met dit soort procedures: Al in 1992 had De Ronde een gravamen ingediend waarin hij de Hervormde kerk vroeg uit te spreken dat de homoseksuele praxis zonde is, en dat kerkenraden dus het recht hebben om hier maatregelen van kerkelijke tucht tegen te nemen. Zijn bezwaarschrift werd toen afge-wezen omdat het niet ‘het belijden van de kerk’ betrof. Anno 19 april 2007 treft hem hetzelfde lot: de synode neemt de conclusie van een commissie over, dat het hier kerkordelijk gezien niet om een gravamen gaat – ‘het belijden’ is niet in het geding.

Homothologen

Sinds 1980 bestaat al een groep waarin homo-pastores uit de protestantse en oud-katholieke kerken elkaar gevonden hebben: het Werkverband van Homothologen. Deze groep heeft ter gelegenheid van hun 20-jarig bestaan een brochure uitgegeven *Ervaringen in het beroepingswerk*. Het is uiteindelijk geen zwartboek geworden, maar ook geen witboek. ‘Je zou het roze kunnen noemen, maar vooral draagt het alle kleuren van de regenboog’.

Daarnaast is er nog altijd de opvolger van de voormalige gereformeerde vertrouwenscommissie, later gereformeerde ‘Adviesgroep Homo-theologen in de kerk’ geheten. Deze groep gaat in PKN-verband door als ‘Werkgroep Homoseksualiteit, Ambt en Kerk’ (HAK). De werkgroep is al vanaf 1999 breed samenge-steld: man/vrouw, homo/hetero, van gereformeerde, hervormde, of lutherse origine. In 2005 verschijnt bij het bureau van de PKN hun brochure *De kaarten geschud? Homoseksualiteit en ambt*. De handreiking is nadrukkelijk ook bedoeld voor gemeenten waarin men denkt dat verdere verdieping in dit onderwerp niet meer nodig is – ook in die gemeenten zou men nog andere accenten kunnen leggen bij het beroepen van een predikant(e).

Voor dit overzicht is gebruik gemaakt van de tekst die Kees Posthumus in 1992 als emancipatiewerker van het LKP schreef, met vervolgens t/m 1997 aanvullingen van Arie Borgdorff, Lodewijk Palm en Gea Zijlstra. Het meer recente gedeelte is van Gea Zijlstra.